

Reménytelen vállalkozás Csapody Miklós: *Bánffy Miklós kettős küldetése. Bukarest, 1943. Politika és diplomácia.* Polis Könyvkiadó, Kolozsvár, 2015.

Nem túlzás azt állítani, hogy Bánffy Miklós grófnak és életművének az utóbbi években „reneszánsza” van. A két világháború közötti magyar politikai és kulturális élet kiemelkedő képviselőjét ismét felfedezték az olvasók a XXI. században – és nemcsak a magyar nyelvűek. Oplatka András jóvoltából német nyelven is olvasható kiváló alkotása: „Erdély-trilógiájának” első kötete, a *Megszámláltattál*.

Bánffy Miklós Erdély szülöttként az 1945 előtti időszakban ideális személynek tűnt arra, hogy a feszültségektől egyáltalán nem mentes magyar–román viszony rendezésében aktívan részt vegyen. Talán nem mindenki előtt ismeretes, hogy a Bethlen István gróf kormányában 1921 és 1922 között külügyminiszeri tisztséget betöltő politikus 1926-ban visszatért szülőföldjére, és a magyar kulturális és politikai élet meghatározó alakjává vált. Igaz: a szülőföldre történő visszatéréskor vállalt „politikai szilenciumot” betartotta, és csak tíz év elteltével foglalta el az őt megillető helyet az erdélyi magyar politikai nyilvánosság színterén.

A második bécsi döntés – 1940. augusztus 30. – következtében ismét Magyarországhoz került „Észak-Erdély és a Keleti Országrészek” közéletében is fontos szerepet játszott. A magyar–román kapcsolatok kérdésében szinte megkerülhetetlen személynek számított, aki – ismerve az adott viszonyokat – minden esetben racionális érvekre alapozva fogalmazta meg a véleményét, és úgy igyekezett megnyilvánulni, hogy az szűkebb pátriájának, Erdélynek mindig előnyös legyen.

Vélhetően ez is közrejátszott abban, hogy 1943-ban döntő jelentőségű – bár nem sok reménnyel kecsegtető – diplomáciai feladatot kapott Kállay Miklóstól. A miniszterelnök–külügyminiszter azzal bízta meg, hogy román politikai tényezőkkel – alapvetően az 1918 után „Nagy Romániát” létrehozó politikusokkal, a Ion Antonescu vezette kormány ellenzékével – „konzultáljon” a magyar–román viszonyról, illetve a világháborút követő lehetőségekről.

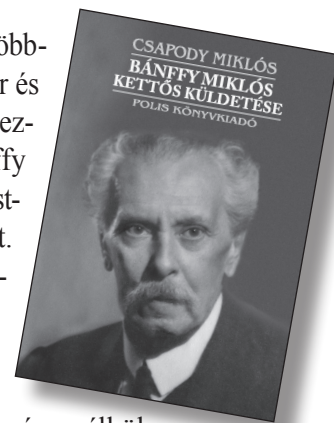
A hosszas előkészületek és többszöri halasztás után – a magyar és román kormányok közötti egyeztetések eredményeként – Bánffy Miklós végül is eljutott Bukarestbe, ahol Iuliu Maniuval tárgyalt.

S hogy miről és milyen eredménnyel? Mindenekelőtt a magyar–román viszony konszolidálásáról, a háború utáni kilátásokról – ám érdemi eredmény nélkül. Bánffy Miklós bukaresti útja és tárgyalásai során arra tett kísérletet, hogy – az akkori felfogás szerint – a „szláv tenger” által körülvett, antibolsevista Magyarország és Románia próbáljon meg szót érteni egymással; rendezni a második bécsi döntés után le nem zárt közös ügyeket, és általában a háború utáni „erdélyi kérdést”.

Az álláspontok azonban nagyon merevek voltak. A román fél úgy vélte, hogy korábbi politikai vezetői egy részének „nyugati kapcsolatait”, valamint az a közismert tény, hogy az 1938-ban szétesett csehszlovák állam nyugati szövetségesei által respektált képviselője, Eduard Benes híresen románbarát politikus volt, garanciát jelentenek Románia számára a jövőben arra, hogy visszaszerezze a második bécsi döntés következtében elveszített – korábban alig két évtizedig birtokolt – magyar területeit. Gyakorlatilag ez határozta meg a román fél tárgyalási pozícióit és reményeit. S mint kiderült, nekik lett igazuk.

A magyar kísérlet eleve kudarcra volt ítélve. Magyarország nem rendelkezett olyan támogatókkal, akiknek érdekében állt volna a világháború után egy valóban igazságosnak tekinthető területi rendezés. A későbbi győztesek (értem ezalatt a nyugati szövetségeseiket) és partnereik a trianoni határokat kívánták visszaállítani a legtöbb esetben, de tudomásul vették azokat az igényeket is, amelyeket a Szovjetunió fogalmazott meg. Vagyis nem volt ellenükre, hogy Sztálin meg akarta tartani az általa korábban – 1939–1940-ben – megszerzett területeket, illetve, hogy újabbakat is akart a Szovjetunióhoz csatolni. (Lásd Kárpátalja esetét a második világháború végén!)

S miként zajlottak az előkészületek, mi hangzott el a tárgyalásokon, hogyan látták mindezt korábban a magyar történetírás – illetve a magyar irodalomtörténet-írás – képviselői, egyáltalán: ki is volt Bánffy Miklós gróf? Ezt tárja elénk Csapody Miklós közel

hét és félszáz oldalas könyvében. Csapody kötetét átmenet a monográfia és a forrásközlés között. A szerző szinte teljes terjedelmükben közli a tárgyalások előkészületeiről, lefolyásáról szóló dokumentumokat, majd az általa írott, összekötő jellegű szövegrészek egységbe foglalják – és bizonyos esetekben magas szinten elemzik is – az általa kiemelt forrásokat.

Csapody Miklós kiemelkedő jelentőségű feltáró és gyűjtőmunkát végzett el. Magyar és román nyelven megjelent feldolgozások, emlékiratok, tanulmányok és levéltári források sokaságát tekintette át, s mindezekről nagyívű historiográfiai áttekintést nyújtott – az általa felhasznált munkák egyes állításaival vitatkozva, egyes állításokat más állításokkal szembeesítve. Egy biztos: a korábbi magyar külügyminiszternek – a történetírásban gyakorlatilag csak „Bánffy-misszióként” aposztrofált – 1943. júniusi utazását ilyen terjedelmű és alaposágú történeti műben még nem dolgozták fel. Köszönet ezért a szerzőnek, aki a hatalmas munka során itt-ott apróbb elírásokat, hibákat is vétett – nevek, időpontok stb. –, amelyek azt jelzik, hogy nem lenne haszontalan, ha a könyv-

kiadás visszatérne ahhoz a régen jól bevált gyakorlat-hoz, miszerint a szerkesztő előtt/mellett a témával foglalkozó szakember is elolvassná a kéziratot, azaz lenne a majdani műnek lektora. Ez sokat segíthet(ne) egy-egy tévedés, elírás kiigazításában.

Ha korábban el tudtam volna olvasni a kéziratot is, akkor biztosan jeleztem volna, hogy Csáky István gróf nem Csáky Imre gróf fia. (Tizenkét évvel volt csak idősebb Csáky Imre, mint Csáky István, és István apja Csáky Zsigmond gróf volt.) De azzal is kiegészítettem volna az egyébként nagyon fontos névmutatót, hogy Zilahi Sebess Jenő 1979. október 14-én hunyt el Buenos Airesben. Az ilyen kiegészítésekkel, javításokkal a sor még folytatható lenne.

Mindezek – inkább apróságok, mint jelentősnek nevezhető tévesztések – ellenére sem lehet kétséges: rendkívül alapos és igen értékes feldolgozás született Csapody Miklós tollából. E mű közelebb vihet bennünket az 1945 előtti magyar–román viszony megértéséhez, pontosabban annak megértéséhez, hogy miért is nem volt – s nem kevés kérdésben nincs még ma sem – valódi együttműködés és megértés a két nép között.

Diplomaták és... *Főkonzulok, követek és nagykövetek, 1945–1990.*
Szerkesztette: Baráth Magdolna–Gecsenyi Lajos.
A bevezető tanulmányt írta: Baráth Magdolna. MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet. Budapest, 2015.

Mennyit tudhat az átlagos olvasó/érdeklődő az 1945 és 1990 közötti magyar külszolgálat személyi összetételéről, a Külügyminisztériumba bekerültekkel kapcsolatos kiválasztási elvekről, az „ájtőrnözésekről”, a politikailag megtévedt, de mégis a „mi kutyánk kölyke” káderekről? Azt gondolom, nem túl sokat. A Külügyminisztérium mindig is kissé rejtélyes, bizonytalan és a kívülálló által irigyelt világnak számított. A külszolgálat fogalma kapcsán legtöbbször a fogadásokra, a hírszerzésre, a „jó összeköttetésekre” gondolnak, illetve a rendszerváltoztatás előtti évtizedekben a dollárban, márkában, schillingben kapott fizetésekre – a hivatalos elnevezés talán ellátmány

vagy illetmény volt –, az egyszerűbb utazásokra, a „nyugatról” hazahozott Opelekre, BMW-kre, Mercedesekre, Fordokra, Volkswagenekre.

Természetesen a diplomáciai szolgálat, a külügyi munka lényegesen ennél jóval összetettebb volt. És persze az is igaz, hogy ebben a szakmában sem misztikus lények, hanem hús-vér emberek dolgoztak, akik közül egyesek – felkészültségük, képzettségük alapján – megfeleltek az elvárásoknak, míg mások nem. Éppúgy, mint az élet bármely más területén.

Hogy miként is alakult ki az 1945 utáni magyar diplomáciai kar, s hogy milyen csoportokból „verbuválódtak” annak meghatározó képviselői – a kötet címében jelzett főkonzulok, követek és nagykövetek –, az a könyv Baráth Magdolna által írott alapos bevezető tanulmányából jól nyomon követhető. A szerző szakszerűen és pontosan korszakolja az 1945 és 1990 közötti időszakot – *Újrakezdés, Az átmenet éve, A forradalom és következményei, Korlátozott mozgáster, Nyitás és bővítés, Arccal a harmadik világ*

